

ARHEOLOŠKA ZBIRKA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U SINJU

Ante Milošević

UDK 069.5 (497.5 Sinj) : 903

Izvorni znanstveni rad

Ante Milošević

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split

U tekstu se govori o gotovo stočetridesetgodišnjoj povijesti razvoja Arheološke zbirke Franjevačkog samostana u Sinju, koja po količini i kvaliteti spomenika spada u red najznačajnijih arheoloških zbirka u Dalmaciji. Prve vijesti o njenom osnutku sežu u 1860. godinu, premda znamo da je u Franjevačkom samostanu u Sinju i prije (1769. godine) bilo arheoloških spomenika. Od 1982. godine suvremeno je muzeološki predstavljena u za to posebno izgrađenoj zgradi.

Osnutak i karakter zbirke*

Razvoj i sadržaj sinjske franjevačke zbirke našoj javnosti, napose arheološkoj, nije sasvim nepoznat. O tome je nekoliko autora već pisalo, a najiscrpniji je, dobrim dijelom izrazito pozitivistički, povijesni prikaz razvoja ove zbirke koji je sačinio Nikola Gabrić,¹ jedan od njenih posljednjih voditelja. U ovom sam se prilogu tim napisom i ja uvelike služio, a i gradom iz današnjega velikog muzejskog arhiva² koju mi je ljubazno stavio na raspolaganje današnji voditelj Ante Josip Soldo.

U početku zamišljena kao sabiralište starina za praktikum profesorima i učenicima Franjevačke gimnazije u Sinju, današnja Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju vrlo brzo postaje zasebna muzejska cjelina. Utemeljena, je

* Ovaj se tekst u glavnim crtama podudara s izlaganjem koje sam pod istim naslovom održao na znanstvenom skupu "150 godina Franjevačke klasične gimnazije u Sinju", a koji je održan u Sinju od 1. do 3. lipnja 1989. godine.

¹ N. Gabrić, Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju, Sinjska spomenica 1715-1965, Sinj, 1965, str. 241-254; B. Kirigin - E. Marin, Arheološki vodič po srednjoj Dalmaciji, Split, 1989, str. 202-207.

² Osim raznorodne pisane građe novijeg datuma, ovaj mali arhiv sadrži i nekoliko rukopisa različitih autora o povijesnom razvoju ove zbirke.

izgleda, već sredinom 19. stoljeća,³ možda samo nekoliko godina nakon što je gimnazija dobila pravo javnosti za svih osam razreda. Formalno je osnovana, kako nas izvještava njen prvi imenovani voditelj Antun Konstantin Matas, 1860. godine, a stvarno s muzeološkog stajališta 1863. godine s nazivom "Museum starina". Iz tog vremena datira i njen prvi inventar,⁴ pa po tome današnja Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju spada u red najranije utemeljenih muzejskih ustanova u Hrvatskoj⁵ (Split 1818, Zadar 1830, Zagreb 1836. godine).

U svojoj gotovo stočetrdesetogodišnjoj povijesti ova zbirka, kao i većina naših tako rano osnovanih muzeja, nije uvijek prolazila kroz jednako plodna razdoblja. To je ovisilo o brizi trenutnih voditelja, a i o materijalnoj potpori koja, kao uostalom ni danas, nije uvijek bila dovoljna. S današnjeg gledišta, Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju u cjelini se ipak neprestano razvija. To dakako ne znači da se u pojedinim razdobljima za njen napredak nije moglo učiniti više. U samom su početku prikupljeni izuzetno vrijedni i kvalitetni eksponati (neposredan je povod utemeljenju ove zbirke bilo otkriće glasovite Heraklove glave u Čitluku kod Sinja), te kulturna i spomenička podloga oslonjena na brojne i značajne lokalitete na području na kojemu je ta zbirka u početku djelovala, mnogo više pružali. U poduljoj povijesti zbirke mjerodavni nisu nalazili primjerenim za njene voditelje obrazovati stručne kadrove kojima bi to bila i jedina dužnost, a ne ih imenovati najčešće iz postojećeg, u pravilu vrlo dobrog profesorskog kadra gimnazije. Ti su profesori ipak vođenje arheološke zbirke shvaćali kao sporednu dužnost, koliko god im entuzijazam i želja za prosperitetom zbirke bili jaki. Da se moglo i drukčije, pokazuju primjeri Frane Bulića i Luje Maruna koji su gotovo istovremeno djelovali u Splitu i Kninu ostavivši nam dva najveća i nesumnjivo najznačajnija hrvatska arheološka muzeja, Arheološki muzej i Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, u Splitu. Ova primjedba ne bi bila na mjestu da se franjevačka arheološka zbirka radi povećanja fundusa usmjerila samo na sakupljanje slučajnih nalaza. Budući da su njeni voditelji povremeno obavljali i arheološka iskopavanja⁶ (posebno na Čitluku na

³ Sudeći prema bilješkama iz literature, arheoloških (antičkih) spomenika u Franjevačkom samostanu u Sinju bilo je već sredinom 18. stoljeća, ali su oni poslije stradali jer su ugrađeni u zidove kora i u temelje crkve Gospe Sinjske u vrijeme njene obnove nakon potresa 1769. godine. Kako bilježi Ivan Katalinić, tada je stradalo više od 60 većih antičkih natpisnih spomenika (usp. *I. Katalinić*, *Storia della Dalmazia*, knj. I, Zadar, 1834, str. 269).

⁴ *A. K. Matas*, Prvo izvješće o C. K. Državnom nižem gimnaziju u Sinju, Split, 1873, str. 61. Prvi inventar ove zbirke sadrži ukupno osam listova (prvi je oštećen, a zadnji prazan). U njemu je upisano ukupno 97 inventarskih brojeva sa znatno više predmeta. Godine 1863. ustanovio ga je A. K. Matas, a sadržava i ranije nabavljene predmete (npr. 1858. godine kupljenu sliku "Borba pod Sinjem 1715. godine", ili pak nekoliko arheoloških predmeta za zbirku nabavljenih 1860. godine, sve na str. 2 tog inventara). Posljednji predmet u tu knjigu inventara uveden je u veljači 1894. godine od strane tadašnjeg njenog voditelja Vinka Šalinovića.

⁵ *Muzeji*, Enciklopedija likovnih umjetnosti 3, Zagreb 1964, str. 516; *Muzeji, galerije i zbirke u Hrvatskoj*, Zagreb 1981, str. 64; *Muzeji i galerije Hrvatske*, Zagreb 1992, str. 10, 138-139.

⁶ *N. Gabrić*, nav. dj., str. 252-247; *A. P. Mišura*, *Colonia Claudia Romana Aequum* (Čitluk), Graz - Beč 1921.

položaju nekadašnje rimske kolonije *Aequum* 1860, 1884, 1911, te nekoliko manjih iskopavanja na drugim lokalitetima), trebalo je poslu mnogo ozbiljnije pristupiti, posebice glede muzejske organizacije same zbirke. Na to je svojim dopisom gvardijanu samostana u Sinju upozoravao i konzervator⁷ Frane Bulić. U Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju, u prvom redu zahvaljujući franjevcima, sakupljeno je i sačuvano impozantno i vrijedno kulturno i arheološko blago, na žalost, često s vrlo malo uobičajenih arheoloških podataka relevantnih za njegovo svestranije proučavanje. Tome su pridonijele dijelom i nesretne okolnosti, posebno za Drugoga svjetskog rata kada je u bombardiranju Sinja 1944. godine stradao dokumentacijski muzejski inventar i dnevnik zbirke koji je 1933. godine uveo i uredio tadašnji voditelj Vlade Radonić. Osim toga, zbog vlage u provizornom skloništu papirnate signature na predmetima su propale ili se odlijepile i s drugima se izmiješale.⁸ Zato se za veći dio, posebice sitnijih predmeta zbirke, danas ne zna gdje je i kada pronađen. U novije se vrijeme ti nedostaci temeljito uklanjaju i iz raznih se izvora sakupljaju i sistematiziraju svi dostupni podaci.

U tim se nastojanjima dolazi za arheološku znanost do vrlo zanimljivih i značajnih otkrića, pa ću kao najslikovitiji navesti značajni ranosrednjovjekovni nalaz iz Čitluka (ant. *Aequum*). U Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana prigodom posjeta Sinju daleke 1912. godine taj je nalaz evidentirao naš poznati arheolog Mihovil Abramić i o tome ostavio bilješke koje se čuvaju u Arheološkom muzeju u Splitu. Uz brojne druge arheološke predmete iz sinjske zbirke pronađene u Čitluku, Abramić donosi crtež i opis brončane matrice za tiještenje nakita u obliku krilatog lava. Tog predmeta u sinjskoj zbirci nema već četrdesetak godina, jedan je takav predmet 1955. godine nabavljen za zbirku zagrebačkog Arheološkog muzeja. Muzeološka provenijencija zagrebačke matrice danas je pouzdano utvrđena. Prema crtežu matrice koji nam je ostavio M. Abramić i fotografiji prilikom objavljivanja toga za Dalmaciju važnog ranosrednjovjekovnog nalaza, može se pretpostaviti da se radi o istom predmetu. Ovaj podatak zagrebačkoj matrici daje izniman arheološki i znanstveni značaj, a za nas je zanimljiv zato što je nekad pripadao ovoj zbirci, mjestom nalaza potječe iz Dalmacije, iz Čitluka, pa uz nadaleko poznate brončane matrice za tiještenje nakita iz Biskupije kod Knina i njima srodne slične ukrasne pločice iz jedne ostave u Tesaliji u Grčkoj, danas je jedini takav ranoslavenski nalaz 7. stoljeća na Balkanu.⁹ Abramićeve bilješke donose i nova saznanja o još jednom važnom nalazu iz sinjske zbirke. Radi se o jedinstvenoj maloj brončanoj figurici Silvana. U Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju kao mjesto nalaza ove figurice danas stoji Čitluk, a tako je ušlo i u stručnu literaturu.¹⁰ Po Abramićevim bilješkama, međutim, figurica je nađena u okolici Vrlike, pa je i to nov i vrijedan podatak. Daljnja izučavanja i sređivanje arheološke građe u franjevačkoj zbirci u Sinju nesumnjivo mogu pružiti brojna nova saznanja i zanimljive podatke.

⁷ Dopis je u arhivu zbirke u Sinju.

⁸ N. Gabrić, nav. dj., str. 249-250.

⁹ A. Milošević, Mjesto nalaza i porijeklo ranosrednjovjekovne brončane matrice iz Arheološkog muzeja u Zagrebu. Veritatem dies aperit, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku (dalje: Vjes. dalm.), 83/1990, str. 117-124.

Arheološka građa u zbirci u Sinju uglavnom potječe s područja Cetinske krajine, iz današnjeg sela Čitluka, na području kojega se nekoć nalazila rimska Colonia Claudia Aequum. Budući da su sinjski franjevci na položaju te antičke kolonije od početka 18. stoljeća imali svoj posjed¹¹ i pri obrađivanju zemlje nailazili na arheološke ostatke, nalazi s tog lokaliteta pobudili su njihovu želju da ih počnu sakupljati. Heraklova glava je tada zainteresirala europske stručnjake za antičku skulpturu. Zbog njezina značaja i umjetničke vrijednosti i tadašnji najveći europski muzeji nastojali su je nabaviti, a slično se događalo i s kasnijim najznačajnijim nalazima iz Čitluka, konkretno s izuzetno dobro sačuvanom skulpturom Dijane ili s donjom polovicom imperatorske statue za koju je sinjskim franjevcima poznati arheolog Wilhelm Kubitschek nudio 10.000 austrijskih kruna da je otkupi za dvorski arheološki muzej u Beču.¹² Sinjski su franjevci zaslužni što je sačuvano sve ono čime se Sinj danas može dičiti.

Usporednim razvojem arheološke struke u Dalmaciji, posebno djelovanjem Frane Bulića krajem 19. i u prvim decenijima 20. stoljeća,¹³ rastu i ambicije Arheološke zbirke u Sinju, pa već od kraja 19. stoljeća vrlo solidnu zbirku antičkih starina iz Čitluka njeni voditelji povremeno dopunjuju i nalazima iz drugih povijesnih razdoblja, i to ne samo s područja cetinske regije. Danas Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju ima više od tisuću predmeta, uglavnom s područja Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja što podrazumijeva gotovo cijelo dalmatinsko uglavnom zagorsko područje, od Ravnih kotara i Bukovice na sjeverozapadu, do Neretve na jugoistoku. U sakupljačkim nastojanjima protežirani su lokaliteti iz zagorskog dijela Dalmacije s vrlo rijetkim nalazima iz njenog priobalnog prostora ili pak iz drugih izvandalmatinskih područja. Posljednji su u pravilu pribavljeni ili darovima ili razmjenom.¹⁴

Arheološke kolekcije

U cjelini gledajući, temeljni dio ove zbirke danas čini antička kolekcija s vrlo raznovrsnim i značajnim nalazima. Dominiraju predmeti svakodnevne upotrebe, u prvom redu keramičke posude i nakitni predmeti uobičajenog antičkog repertoara. Poseban je dio ove antičke kolekcije muzejski lapidarij s brojnim i značajnim natpisima, posebno onima iz Aequuma. Među epigrafičkim spomenicima iz sinjske arheološke zbirke posebno su značajna dva s izrazitim povijesnim konotacijama važnim za lokalnu antičku povijest. Jedan je iz Sinja, a

¹¹ A. Rendić Miočević, Tri brončane statuete s područja Delmata, Vjesnik Arheološkog muzeja, 3. ser., sv. VIII, Zagreb, 1974, str. 32-35; A. Milošević, Arheološki spomenici gornjeg i srednjeg toka rijeke Cetine, Zbornik Cetinske krajine 2, Sinj 1981, str. 57, sl. 90.

¹² Isti, nav. dj., str. 51-52, sl. 72; isti, Srednjovjekovni arheološki nalazi na položaju antičkoga Aequuma, Arheološka istraživanja u Kninu i kninskoj krajini, izd. HAD-a 15, Zagreb 1990, str. 145-150.

¹³ N. Gabrić, nav. dj., str. 247.

¹⁴ Usp. F. Bulić, Razvoj arheoloških istraživanja i nauka u Dalmaciji kroz zadnji milenij, Zbornik Matice hrvatske o tisućoj obljetnici hrvatskoga kraljevstva, Zagreb 1925, str. 95-246.

Unutrašnjost Arheološke zbirke Franjevačkog samostana u Sinju prije 1929. godine

drugi iz Šušnjara kod Vrlike. Onaj iz Sinja je važan jer nam je sačuvao antičko ime Sinja¹⁵ (*Osinium*), a drugi je terminacijski natpis između delmatskih zajednica u gornjoj Cetini: Barizaniata i Lizaviata. Potonji je B. Gabričeviću poslužio za vrlo dobru raspravu o ilirskoj (delmatskoj) organizaciji i podjeli teritorija u vrijeme rimske dominacije na ovom prostoru, s vrlo vjerojatnom projekcijom identičnih takvih podjela iz starijih prapovijesnih razdoblja.¹⁶ Najzanimljiviji i najznačajniji dio antičke kolekcije ove zbirke i danas predstavljaju ostaci reljefne i trodimenzionalne skulpture, gotovo u cijelosti kulturnog karaktera. U grupi reljefne kulturne skulpture zanimljiva je skupina od nekoliko kamenih ikona koje pripadaju Silvanovu kultu,¹⁷ a u trodimenzionalnoj skulpturi nenadmašive veličine još uvijek predstavljaju već spomenute više ili manje

¹⁵ Takva je primjerice bila i mala kolekcija prapovijesnih, kasnoantičkih i ranosrednjovjekovnih predmeta iz Vukovara i njegove okolice dobivena razmjenom s tamošnjim kolekcionarom Pavlovićem. Tu malu kolekciju od desetak arheoloških predmeta našom inicijativom sinjski franjevci su nesebično darovali u Domovinskom ratu postradalom vukovarskom muzeju (usp. A. Milošević, Sinjski franjevci - vukovarskom muzeju, Obavijesti HAD-a, 1/1994, str. 93-96).

¹⁶ A. Jadrijević, Novi rimski natpis s grada Sinja, Vjes. dalm., 51/1940, str. 157-159.

¹⁷ B. Gabričević, Dvije ilirske općine s područja Vrlike, Vjes. dalm., 55/1953, 103-119. Ovaj natpis je prethodno spomenuo A. Mayer, ali pogrešno navodi da je pronađen kod Drniša (usp. A. Mayer, Stridon I, Vjes. dalm., 22-23/1941-1942, str. 176-177).

sačuvane skulpture Herakla, Dijane i torzo imperatorske statue.¹⁸ U cijeloj grupi ovih spomenika jedina je profana iznimka mala mramorna glava visoka samo 10 cm pronađena u Kijevu kod Vrlike. Pretpostavlja se da je to portret desetak godina starog Druza Julija Cezara, drugog Germanikovog sina koji je nastradao u Sejanovim spletkama oko borbi za rimsko carsko prijestolje nakon Neronove smrti.¹⁹ Ta mala mramorna glava značajna je utoliko što je to jedan od rijetkih antičkih portreta pronađenih u zagorskom dijelu Dalmacije uopće.

Prapovijesna i posebno srednjovjekovna kolekcija ove zbirke naspram antičkoj kvantitativno je i kvalitativno slabije zastupljena.

Prapovijesnim dijelom zbirke dominiraju neolitički nalazi koji vremenski i kulturno pripadaju srednjem neolitiku, odnosno danilskoj kulturi. Dobar dio tih predmeta u sinjskoj zbirci potječe s toj kulturi eponimnog lokaliteta u Danilu kod Šibenika, te većim dijelom iz na žalost još uvijek neistraženog lokaliteta u Mratovu kod Drniša. Za izučavanje prapovijesti domicilne cetinske regije značajno je da se u ovoj zbirci danas čuva i jedini do sada pronađeni ukrašeni ulomak keramičke posude iz istog vremenskog i kulturnog okvira, a potječe sa Šibenice nedaleko od Sinja.²⁰ Iznimno je zanimljiva iz prapovijesne kolekcije grupa nakitnih predmeta kasnog brončanog i starijeg željeznog doba (posebno fibule), uglavnom s dvaju lokaliteta: iz Mirilovića kod Drniša i Otišića u gornjoj Cetini,²¹ te oko četrdesetak predmeta željeznog delmatskog oruđa iz dviju ostava u Kijevu kod Vrlike i Obrovca Sinjskog, a pripadaju samom kraju prapovijesnog razdoblja. Posljednja grupa predmeta je posebno značajna jer svjedoči, više negoli se to do sada moglo pretpostaviti o vrlo razvijenom i raznorodnom gospodarstvu kod Delmata, pri čemu je, sudeći prema tim nalazima, na području Cetine u to vrijeme proizvodnja i prerada drveta, izgleda, bila glavna privredna grana.²²

Sinjski su se franjevci jedini odazvali nastojanjima da se na jednom mjestu u Splitu, u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika, pohrane svi najznačajniji srednjovjekovni nalazi potrebni za temeljito proučavanje toga razdoblja hrvatske prošlosti. Zato je Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju ostala bez više desetaka ranosrednjovjekovnih kamenih spomenika s područja Cetinske krajine (Vrlika, Podosoje, Hrvace, Brnaze, Grab), te s drugih lokaliteta u Dalmaciji (okolica Knina, Drniša, Benkovca i Imotskog).²³ Taj je čin sinjskih franjevaca za svaku pohvalu, posebno zato što su ulomci iz Sinja, s onima koji

¹⁸ D. Rendić-Miočević, Ilirske predstave Silvana na kulturnim slikama s područja Delmata, Glasnik Zemaljskog muzeja, 10, Sarajevo, 1955, str. 5-40.

¹⁹ M. Abramić, Antike Kopien griechischer Skulpturen in Dalmatien, Beitrage zur altaren europaischen Kulturgeschichte I, Klagenfurt 1952, str. 306-308.

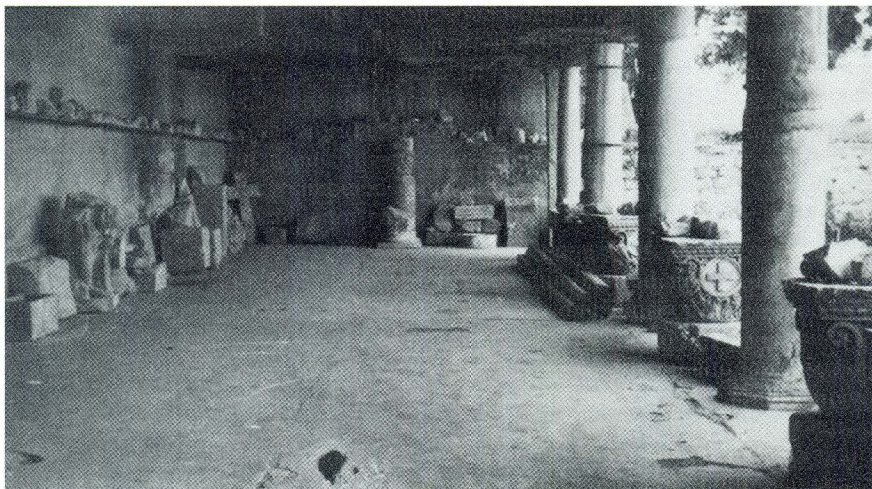
²⁰ Antički portret u Jugoslaviji, katalog izložbe 1987, str. 153 (57).

²¹ I. Marović, Nalazi prahistorijske keramike u Biskupiji kod Knina, Vjes. dalm., 54/1952, str. 88-89.

²² B. Čović, Vodeći arheološki tipovi kasnog brončanog doba na području Delmata, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH 8, Sarajevo 1970, str. 67-97; I. Marović, Sinjska regija u prahistoriji, Cetinska krajina od prethistorije do dolaska Turaka, izd. HAD-a 8, Split 1984, str. 54-57.

²³ A. Milošević, Dvije ostave željeznog oruđa s područja Delmata, Arheološki vestnik SAZU 37, Ljubljana 1986, str. 97-127.

su se do tada čuvali u splitskom muzeju, omogućili rekonstrukciju cijelih spomenika. U adekvatnim nastojanjima tadašnje uprave Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika taj hvalevrijedan čin sinjskih franjevaca ostao je međutim usamljen. Preostali dio srednjovjekovne kolekcije u toj zbirci predstavljaju uglavnom skromni grobni nalazi (nakit, oružje, keramičke posude),²⁴ te u novije vrijeme nabavljeni ulomci kamenih spomenika iz ranosrednjovjekovne crkvice u Lepurima kod Benkovca.²⁵

Prvi lapidarij Arheološke zbirke Franjevačkog samostana u Sinju iz 1929. godine

Numizmatička kolekcija

Sastavni je dio Arheološke zbirke Franjevačkog samostana u Sinju i numizmatička kolekcija s velikim brojem prikupljenih novčanih jedinica iz svih razdoblja. Podatke o tim predmetima nalazimo u izvještajima već od osnutka zbirke.²⁶ U to je vrijeme numizmatička zbirka imala 416 jedinica, uglavnom rimskog novca, a od čega je samo 73 bilo klasificirano. Značajan broj antičkog novca (takoder i numizmatičke literature i drugih arheoloških predmeta) zbirci je u to vrijeme darovao sinjski kolekcionar, trgovac i posjednik Ante Buljan, a poslije i numizmatičar Mate Vuletić.²⁷ Nedugo nakon osnutka zbirke u Sinju,

²⁴ N. Gabrić, Neobjavljeni starohrvatski spomenici u Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju, Kačić 6, Split, 1974, str. 39-48; *isti*, Još nekoliko starohrvatskih fragmenata, Kačić 8, Split, 1976, str. 222-225.

²⁵ A. Milošević, Novi ranosrednjovjekovni grobni nalazi s područja Cetinske krajine, Cetinska krajina od prehistorije do dolaska Turaka, izd. Hrvatskog arheološkog društva 8, Split, 1984, str. 181-220.

²⁶ Vidi tekst V. Delonga u ovom Zborniku.

²⁷ A. K. Matas, nav. dj., str. 62.

1880. godine, ustanovljen je i njen prvi numizmatički inventar “Sbirka starinskih novaca”, a potpisali su ga Šimun Milinović i Vice Šalinović, profesori sinjske gimnazije. Prema tom inventaru²⁸ u numizmatičkoj je kolekciji zbirke bilo 548 jedinica: 12 otisaka rimskih medaljona od bakra, 37 medaljona rimskih papa, 148 starih poredanih (klasificiranih op. A. M.) novaca, 2 starinska zlatna novca (1 rimski i 1 bizantski zlatnik prema podacima A. K. Matasa, op. A. M.), 15 starinskih srebrnih novaca, 1 žudinski, 1 kinežki, 230 starih bakrenih novaca — loše sačuvanih, 52 srebrna dubrovačka, mletačka i ugarska novca, te 50 bakrenih novaca novijeg vremena iz raznih država. Oko 1890. godine Ivan Tonković tadašnji voditelj zbirke, izrađuje novi inventar, ali ga ne dovršava, a 1930. godine počinje ga sređivati Ante Jadrijević. Prema podacima iz 1938. godine, numizmatička kolekcija sinjske zbirke već broji 698 klasificiranih primjeraka (6 starogrčkih, 94 republikanska rimska novca i 598 rimskih carskih novaca). Za vrijeme Drugoga svjetskog rata dio je numizmatičke zbirke, koji je bio pohranjen na franjevačkom imanju na Čitluku, propao, a dio koji je ostao u Sinju sačuvan. U Čitluku su bili deponirani vrijedniji primjerci, pa je time numizmatička kolekcija izgubila na važnosti. U novije vrijeme zbirka je ipak popunjena (uglavnom otkupom i razmjenom), a posljednjih desetljeća strastveno ju je vodio i sređivao pasionirani numizmatičar i voditelj zbirke Nikola Gabrić. Značajna je prinova u numizmatičkoj kolekciji ove zbirke 1962. godine pronađena ostava splitskih bagatina (12-13. stoljeće) iz Trilja i dio jedne sisačke ostave od 14 srebrnih carskih denara s početka 4. stoljeća (carevi Dioklecijan, Maksimilijan, Konstancije I. i Galerije).²⁹ Numizmatički dio ove zbirke danas ima ukupno oko 1100 klasificiranih primjeraka novca, a njena potpuna numizmatička klasifikacija i valorizacija tek predstoji.

Muzeološka prezentacija

Sve to desetljećima marno sakupljano kulturno blago nije se u početku optimalno čuvalo a nije bilo ni na odgovarajući način smješteno, pa su zbog čestih seljenja i premještanja neki spomenici oštećeni, a ponekad čak i nestali. Ove manjkavosti su međutim minimalne i gotovo uobičajene u svim muzejima, pogotovu u onima s dugom poviješću, a koji su osim niza najčešće objektivnih teškoća, prebrodili dva svjetska rata i nekoliko društvenih preobrazbi.

U svojoj dugoj povijesti Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju prostorno uglavnom nije bila odgovarajuće riješena, premda su njeni voditelji to oduvijek nastojali. Zbog nedostatka sredstava provizorij je bio osnovno načelo uređenja prostora. Pri tome su veći zahvati obavljani tek 1928. godine kada je u dvorištu sinjskog samostana bio izgrađen lapidarij³⁰ na oko 250 m². U njemu su bili pohranjeni svi kameni spomenici zbirke, dok za druge sitne predmete i dalje nije bilo odgovarajućeg rješenja. Ukupne muzejske prostorne potrebe privremeno su bile zadovoljene nakon Drugoga svjetskog rata, u

²⁸ N. Gabrić, Dva nepoznata numizmatičara 19. stoljeća iz Sinja, Kačić 7, Split, 1975, str. 137-154; A. J. Soldo, Rariteti knjižnice Franjevačkog samostana u Sinju, katalog izložbe, Sinj 1989.

²⁹ *Isti*, Arheološka zbirka, str. 252.

³⁰ *Isti*, nav. dj., str. 252-253.

vrijeme izgradnje nove gimnazije. Muzej je smješten u prizemlju te zgrade u nekadašnjem lapidariju.³¹ Iako novoizgrađen, taj prostor ipak nije omogućavao doličnu muzejsku prezentaciju. Konačno je za muzejske potrebe uskoro podignuta nova zgrada uz sjeverno krilo samostana. U njoj je 1982. godine projektom arhitekta Ante Svarčića organiziran novi suvremeni muzejski postav, pa je gotovo nakon stoljeća i pol dugačke povijesti Arheološka zbirka Franjevačkog samostana prvi put bila prihvatljivo prezentirana.³² Neki muzeološki propusti arhitektonsko-likovne naravi (neadekvatno osvjetljenje, napadne konzole koje podržavaju kamene spomenike, neprimjerenost materijala upotrijebljenog za vitrine i ukupna podređenost eksponata prostoru) ipak ne umanjuju arheološku i kulturnu vrijednost pojedinih eksponata i značenje cjelokupnog zahvata.

³¹ *Isti*, nav. dj., str. 249.

³² *Isti*, nav. dj., str. 251.

³³ Stručno arheološki ovaj su projekt pomogli Nenad Cambi, Ivan Marović i Željko Rapanić, tada djelatnici splitskog Arheološkog muzeja.

THE ARCHAEOLOGICAL COLLECTION AT THE FRANCISCAN MONASTERY IN SINJ

Ante Milošević

The text brings the history of the nearly 140 years-old archaeological collection at the Franciscan Monastery in Sinj that is by the scope and quality of its exhibits one of the most significant archaeological collections in Dalmatia. The first facts about its founding date from 1860 although we know that the Franciscan Monastery in Sinj possessed archaeological finds even earlier (1769). The collection was not displayed studiously until 1982 when it was appropriately exhibited and housed in a new building.